

ПОЕЗИЈУ ЋЕ СВИ ЧИТАТИ

Малиша Станојевић, *Чињање ѿезије*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2020

Научну монографију *Чињање ѿезије* Малише Станојевића претходне 2020. године публиковао је Филолошко-уметнички факултет у оквиру едиције „Црвена линија”. Према речима аутора Станојевића, књига *Чињање ѿезије* представља антологију сажетих студија, прилога, огледа и есеја о српској и светској књижевности унутар којих је дат прилог истраживању целокупне генезе поезије. Указивањем на различите поетике у распону од античких времена до савременог песничког израза, својим текстовима Станојевић остварује увид у „нужност и комплексност социолошког, културолошког и политичког уплива у лирику” (5), лирику која је сложени и свеобухватни уметнички медиј. Централни део монографије чини девет студија Малише Станојевића којима претходи уводна реч аутора (5–6), док монографију закључују „Белешке о аутору” (161–164).

Прва од девет студија, обимнијег је карактера и насловљена је „Контрапункт читања поезије” (7–66). Ова прегледна студија сажима репрезентативне културолошке углове бављења поезијом оличене у детаљном навођењу аутора било да су они творци, читаоци или тумачи поезије као такве. Станојевић испитује особености песника, разнородних поетика и саме поезије у времену кроз истицање неопходности и важности читања поезије јер је читање поезије „контрапункт поетских тонова, слика, мотива, нарације, уметничких слојева који су у структури поезије” (8). Најпре, аутор ће истаћи који су професори на студијама књижевности и на који начин предавања посвећивали читању поезије (М. Пантић, В. Ђурић, З. Бојовић, Р. Пешић, Ђ. Трифуновић, Т. Чолак, Р. Јоксимовић, М. Бандић) а да су притом доприносили рецепцији исте. Аутор истиче два песника, Милоша Црњанског и Бранислава Петровића који су читали и рецитовали своје песме, те су они од значаја за разумевање рецепције на релацији песник–читалац/публика, јер глас песника који чита своју поезију има посебну, сопствену рецепцију. Осим професора и песника, Станојевић истиче и рецитаторе који су допринели звучној и ефектној интерпретацији поезије, али ипак детаљнију анализу посвећује професорима-песницима¹, међу којима су В. Ђурић, М. Поповић, Љ. Ђорђевић, С. Лазаревић, Д. Стојановић, Д. Матић, М. Витезовић, Б. Сувајцић, Ж. Вукашиновић, Д. Бошковић. Уочавајући висок степен

¹ Малиша Станојевић наводи професоре који су се бавили писањем како прозе, тако и поезије (23), али у раду ћемо навести искључиво професоре који су се бавили писањем поезије.

утицаја музике на савремену поезију, Станојевић скреће пажњу и на сликарство јер је читање поезије својеврсно прожимање поезије и сликарства. Да је тако, показује на примеру песника и сликара Ђуре Јакшића, о ком су исписане многе студије које испитују однос ове две уметности у његовом опусу. Осим Јакшића, поезију је писала и сликарка Милена Павловић Барили док су се у споју књижевности и сликарства огледали и следећи аутори: М. Антић, М. Поповић, Д. Ерић, Р. Крстајић, М. Божин, Р. Марковић Риђанин. Детаљним аналитичким приступом и својом свеобухватношћу, студија „Контрапункт читања поезије” разоткрива у којој је мери простор српске књижевности, историје, сликарства, науке испуњен простором поезије.

Већ у наредној студији, „Античка књижевност у студијама Војислава Ђурића” (67–79), аутор се усредсређује на научно-истраживачку делатност коју је В. Ђурић посветио античкој књижевности. Целокупне Ђурићеве студије посвећене класицима српског, хрватског, античког, француског, немачког и индијског песништва, своје место имају у тротомном делу насловљеном *Говор њоезије*. Станојевић истиче и појашњава величину подухвата Ђурића којим је обогатио наша књижевно-теоријска сазнања и књижевну културу скрећући пажњу како су управо В. Ђурић и Милош Ђурић највише заслужни за одређење књижевног термина АНТИКА. Аутор истиче и анализира Ђурићеве студије о античкој књижевности: *Увод у римску лирику*, *О њроблемима Лаокоона*, *Каџарса*, *Обележеје еџике*, *Савременосџ*, „*Злаџне књиџице*”, *Значајно дело о римској књижевносџ*, детаљније обрађујући студију *Увод у римску лирику* и студију *О њроблемима Лаокоона*. Ђурићево уверење је да се без познавања страних књижевности ни национална књижевност не може добро разумети, те кроз своје студије нарочито истиче неизмерну важност утицаја антике у српској уметности и књижевности. Наредна студија „Поетика превода са становишта историје стиха” (81–89) заправо је прегледни рад о делу и раду Миодрага Стојановића. Наиме, Стојановић је осим студија *Еолско меџричко рухо Сџеријине њоезије* и *Анџички узори меџрике Димиџрија Миџриновића*, аутор и *Анџолоџије новоџрчкоџ народноџ њеснишџива* којом је, сматра Малиша Станојевић, Стојановић указао на уску повезаност два народа, српског и грчког. Упоређујући превод, поделе и редоследе песама, Стојановић у *Анџолоџији* најпре говори о преводима новогрчког народног песништва и о томе како су српске и грчке песме најпре превођене на немачки, француски и руски, а након тога превођене су грчке песме на српски, а српске на грчки језик. Станојевић указује на Стојановићеву компаративну методу која је допринела утврђивању настанка превода, али и упућује на његов историјат бављења метриком у наведеним Стојановићевим студијама.

Малиша Станојевић у студији „Посвета праху оца Србије – Карађорђе у Горском вијенцу: историја, литература, традиција” (91–99) најпре

даје преглед дела стваралаштва посвећеног Карађорђу. Истакнуто је како су приказивања вожда опречна у историографији и у литератури, али да је сам лик Карађорђа значајан како за историјски, тако и за поетски свет јер вожд је попреште непресушног тумачења, испитивања, приказивања. Аутор запажа да је ова необична личност српске историје била инспирација многим уметницима, почевши од народне епске песме „Почетак буне против дахија” коју је испевао Филип Вишњић, до дела бројних сликара, песника, романијера, драмских приказивања. Детаљном анализом Његошеве „Посвете праху оца Србије” која претходи спеву *Горски вијенац*, Станојевић детаљно појашњава ставове који говоре у прилог хипотези да је ово дело посвећено вођи Првог српског устанка, Карађорђу, а не Милошу Обреновићу.

Пре него што ће се Малиша Станојевић усредсредити на поезију Бертолта Брехта, у студији „Израстање из живота у два рата и у једној револуцији: слава Брехтових ћилимара” (101–111), аутор ће најпре истаћи његове драмске домете, по чему је, у највећој бити, Брехт и познат. Након детаљног прегледа Брехтове биографије и стваралачких достигнућа, Станојевић ће закључити да је поред његове политичке биографије и драмских остварења, неизмерно важан допринос у поезији коју је могуће довести у уску везу са политиком. Аутор Бертолта Брехта детерминише као ангажованог песника јер својом поетиком, он врши утицаје ослањајући се на моћ мисли и идеја у песми (105). Станојевић истиче Брехтов специфични однос према поезији који се креће у два смера: критика фашизације Немачке и указивање на социјалне односе у друштвеним системима (105). Да је тако, аутор ће показати исцрпном анализом историје настанка и рецепције Брехтове песме „Ћилимари Кујан-Булака славе Лењина”. Станојевић је својом анализом дао глас Брехтовој поезији која је, каже аутор, пала у сенку његових драма, али је неоспорно имала свој активни, бунтовни и критички живот (110).

Станојевић даје осврт и на стваралаштво С. Јесењина, А. Ахматове и М. Цветајеве у студији „Три нијансе љубави и туге (Јесењин, Ахматова, Цветајева)” (113–127). Дакле, и ова је студија више прегледног карактера где су дате основне поетичке (и биографске) особености поменутих аутора. Заједничка нит већ дата у наслову – љубав и туга – Станојевића одводи најпре детаљном увиду у стваралаштва песника, да би потом указао на поетске сегменте, историјске околности, интимне преокупације и песничка остварења којима су се поменути аутори истицали. Тако ће анализом поезије указати на Јесењина и његовог лирског јунака који се, премда неизмерно блиски, у једном тренутку сучељавају док ће истаћи двосмерност поезије Ахматове која, с једне стране, одише нежношћу, (неузвраћеном) љубављу, осећањима док је, с друге стране, то поезија народа којом је опедала муке и несрећу свог народа. Кроз теме женских емоција и сексуалности до песничког плетења своје биографије заво-

дљивошћу, сензуалношћу, звуком и бунтом, посматрана је Марина Цветајева уз детаљнији аналитички приступ поеми „На црвеном коњу”.

У наредној студији „Улазак у песму ’Инге Барч’” (129–136), Станојевић ће показати како је поезија (конкретно, песма „Инге Барч”) неретко оспораваног пољског песника Константина Галичињског „више од игре, говора поезије и уметничког текста” (136). Аутор указује на идеолошке и друштвено-политичке конотације које кореспондирају са временом настанка песме „Инге Барч” (1934). Иако је поменута песма посвећена жени и може бити сврстана у љубавне песме, Станојевић препознаје померање ка ангажованој поезији, што и поткрепљује аналитичким освртом на стихове где и доказује како је „слово о Инге Барч поетизована историја, која насупрот животу и лепоти осликава свет који је чиста супротност” (133). Малиша Станојевић студију „Имагинација девојке у поеми ’Мостарске кише’” (137–147) започиње истицањем рецепције ове поеме Пере Зупца: од интерпретација рецитатора и глумца у заједничком деловању поезије и музике до ликовне индустрије, медија, грамофонских плоча, поема је Перу Зупца уздигла до висина Бећковићеве „Вере Павлодољске”, Петровићеве „Како Ана решава укрштене речи”, Витезовићеве „Тање”. Изванредан већ учестали метод којим најпре даје увид у стваралаштво одређеног аутора, а потом нас упућује и у ставове критике, Станојевић говори о студијама Д. Ређепа, М. Р. Јовановића, Б. Крстића, М. Марића, Д. Брајковића, Р. Р. Дамјановића који су имали шта рећи поводом поеме „Мостарске кише”. Начинивши тиме темељ свом аналитичком приступу, аутор ће интерпретативно указати на поетичке особености љубавне лирике у овој поеми, али ће и указати на који је начин остварено читавање других сегмената поетизованог живота, као што су сегменти о егзистенцији, филозофији, историји, идеологији (141).

Последња студија монографије *Читање поезије* јесте „Поетско сећање и стваралачка фантазија Булата Окуцаве у посвети Франсоа Вијону” (149–160). Након што ће истаћи биографију Булата Окуцаве, дознаћемо да је Окуцава сврстан међу песнике који су писали поезију и за њу стварали мелодије певањем уз гитару (154), а да је управо тиме пркосио свим могућим цензурама соцреализма и захтевима званичне критике. Његова поезија је, сматра аутор, „поезија која је насупрот помирености боемског очајања, еволуирала ка животворности борбене сатире” (154), дакле, та поезија имала је елементе декаденције француске шансоне, док је значењски припадала поезији уличног протеста. Пре него што приступи детаљном анализирању молитве Окуцаве посвећене Вијону, аутор ће читаоцима рећи нешто више о животном веку и раду самог Вијона који је својим животом могао бити инспирација свакоме.

Наслов научне монографије Малише Станојевића *Читање поезије* не разочарава. Одабрана монографија у потпуности научно и садржајно одговара свом наслову: Станојевић је указао како и на који начин треба

бити (може бити) поезија читана, служећи се специфичним методом који смо запазили. То је метод исцрпног и детаљног истраживања без ког Станојевић не приступа нити једној теми. Наиме, аутор својим студијама показује како читање поезије није само прелетање погледом преко стихова и слова већ сугерише како је читање поезије у великој мери и читање песника које подразумева истраживање његове личности, његове биографије и животних околности. Уистину, то пресудно не утиче на доживљај поезије као такве, али утиче на спознавање и разумевање поетске речи у што ширем контексту одакле је, како је и Станојевић показао, увек могуће црпети нова, другачија и симболичнија читања (и значења) поезије. Научна утемељеност монографије *Читање поезије*, заснована на детаљном познавању песništва (и биографија) аутора различитих националности, сасвим оправдава већ поменуто Ђурићево уверење да је без познавања светских токова књижевности немогуће меродавно познавање сопствене. Одабиром поезије, аутора и занимљивим истраживачким приступом, којим се доспело до битних научних закључака, монографија *Читање поезије* представља важан научни допринос академској научној заједници и као таква представља плодносно тло за даља истраживања поезије, књижевности и уметности.

Александра В. ЧЕБАШЕК

Универзитет у Крагујевцу

Филолошко-уметнички факултет

Центар за проучавање језика и књижевности

aleksandra.cebasek@filum.kg.ac.rs

О ВЕЛИКОЈ ТАЈНИ ЛИТЕРАРНЕ СУБВЕРЗИЈЕ

Ђорђе Писарев, *Сенџименијално васџишање јунака романа*, Агора, Зрењанин, Нови Сад, 2020

Новом књигом, адекватно дугог и интригантног наслова *Сенџименијално васџишање јунака романа*, Ђорђе Писарев (1957), запажени писац средње генерације, један од ретких овдашњих аутора који су остали доследни постмодернистичком светоназору, начинио је још један одважан корак у правцу исписивања сопствене самосвојне дефиниције места писане речи у тоталитету материјалног и духовног света, односно дефиниције улоге текста у свим нама знаним световима. Оваква су одређивања, ма колико се, на први поглед, чинила једино академски релевантна, суштинска за доживљај самосвесне личности спрам тоталитета њеног окружења, као и за самоспознају јединке, али и врсте коју чини